

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора,
професора кафедри менеджменту
Крамаренко Ірини Сергіївни**

**на дисертаційну роботу Канаш Олесі Єгорівни «Економіко-
організаційне забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових
компетенцій у системі вищої освіти», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності
051 – «Економіка» у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові
науки»**

Актуальність теми дослідження

Процеси інтеграції в Європейській освітній простір призводить до змін у системі освіти України. Впровадження освітньої реформи є інноваційним вектором для модернізації змісту освіти під вимоги Європейського освітнього простору. Серед основних змін, що відбулися в системі вищої освіти це посилення ролі дуальної форми набуття компетенцій. Відповідні вимоги забезпечення дуальної форми навчання висувають і роботодавці у зв'язку із дефіцитом висококваліфікованих кадрів. Переповнений ринок фахівців, що не забезпечуються потребами роботодавців, призводить до підвищення рівня безробіття. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України змінило систему бюджетних витрат, забезпечивши найбільше спрямування в обороноздатність нашої країни та зменшив державне фінансування на освіту. Саме тому, в сучасних умовах дуальна форма набуття фахових компетенцій набуває найбільшої актуальності, як з точки зору бюджетних витрат, так і за допомогою забезпечення фінансової підтримки суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності.

Відповідно не виникає сумніву щодо актуальності обраної Канаш Олесею Єгорівною теми дисертації «Економіко-організаційне забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти», в основі меті якої є поглиблення й розвиток теоретичних положень,

методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо економіко-організаційного забезпечення піднесення дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти як запоруки продукування й збереження актуальності інтелектуального капіталу та інноваційного розвитку бізнесів.

**Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій,
їх достовірність, новизна та практичне значення**

Здійснивши аналіз дисертаційної роботи Канаш Олесі Єгорівни чітко видно логічність розкриття проблематики дослідження, яке відображено в меті та завданнях даної роботи. Обґрунтованість висновків і рекомендацій є основою не тільки для розвитку економічної науки, але й для активного впровадження їх у практичне використання в контексті розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій закладами освіти, суб'єктами господарювання, органами публічного управління.

Вище сказане підтверджується апробацією здобувачкою результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також успішним прийняттям до друку в наукові журнали з економічних наук, серед яких є фахові видання України та зарубіжжя.

Важливо звернути увагу на те, що здобувачка для точного проведення дослідження використала чималу кількість літератури, в яких розглядаються поглиблення й розвиток теоретичних положень, методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо економіко-організаційного забезпечення піднесення дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти як запоруки продукування й збереження актуальності інтелектуального капіталу та інноваційного розвитку бізнесів. До цієї літератури увійшли: з законодавчих та нормативних актів, аналітичних матеріалів European Statistical Office, офіційної звітності Державної служби статистики України та закладів вищої освіти, з монографій, публікацій у фаховій науковій періодиці, збірників

наукових праць, конференцій та ресурсів, розміщених у всесвітній мережі Інтернет, а також дані, отримані автором за результатами власноруч здійсненої аналітики та розрахунків.

Канаш О.Є. дотримуючись системного підходу у дисертаційній роботі, використала сукупність методів дослідження, серед яких: узагальнень та систематизації; історико-економічний; аналізу та синтезу, дедукції та індукції; структурно-функціональний; порівняльного аналізу; спостереження; теорії нечітких множин; математичного моделювання.

На основі обраної методології, здобувачка зуміла розкрити вузькі місця в контексті досліджуваної проблематики теми дисертації. Найвагомішими науковими результатами стали:

- удосконалено уявлення про зростання ролі інтелектуального капіталу в економіці, яка ґрунтується на знаннях. На відміну від поглядів попередників, запропоновано авторське бачення сутності фізичного та морального зношування інтелектуального капіталу й визначено засоби протидії йому. Сформульовані висновки відкривають перспективи для замовників, надавачів та отримувачів освітніх послуг в частині визначення стратегій поведінки на сегментах ринку праці та здобування фахових компетенцій;

- методичні положення стосовно визначення місії вищої освіти як об'єднавчої компоненти ланцюга створення та підвищення вартості інтелектуального капіталу. Наведено аргументи на підтвердження гіпотези про унікальну роль ЗВО в забезпеченні конкурентної спроможності бізнесу та потребу їх щільної співпраці, що відрізняє позицію авторки від суджень наших колег;

- удосконалено категоріальний науковий запропонованим дефініціям (Індустрія 4.0)», «моральне «інтелектуальний капітал», «дуальна освіта», які на відміну від тих, що апарат економічної теорії завдяки революція капіталу», «четверта промислова зношування людського

існують, позбавлені ознак відстороненості від реальності, акцентовані на трансформаціях органічної будови капіталу та, як наслідок, економічних відносин між замовниками, надавачами та отримувачами освітніх послуг;

- удосконалено сприйняття тенденцій розвитку вищої освіти в Україні. Разом з окресленням загроз та ризиків, які постають перед нею внаслідок інституціональної невизначеності та часом непослідовного менеджменту ЗВО, зроблено висновок про накопичення останніми досвіду використання на практиці дуальних форм набуття фахових компетенцій у замовників освітніх послуг. На протилежність контекстним пропозиціям, які лунають, ця констатація сповнює оглядини майбутнього оптимізмом за умов докладання конструктивних колективних зусиль усіма зацікавленими сторонами;

- вдосконалено розуміння витоків дуальної освіти в країнах де відбувається бурхливе застосування цифрових технологій. Засвідчено, що вона поширюється та розвивається природним шляхом і у повній відповідності до теорії економічних циклів обумовлює зростання попиту на інтелектуальний капітал з позитивними наслідками для піднесення кон'юнктури ринку освітніх послуг. Виявлена трирівнева ієрархія дуальної освіти в ЄС складає підґрунтя для прийняття рішень, що позбавляють освітні організації ризиків та загроз, характерних для вітчизняної практики.

- набули подальшого розвитку науково-методичні засади імплементації дуальних форм здобуття вищої освіти та апгрейду фахових компетенцій. Спираючись на них розроблено дорожню карту імплементації дуальної форми навчання – плану дій, що визначає ціль та основні етапи, які треба пройти на шляху до неї. Її унікальність полягає в тому, що на будь-якому з них враховане бачення кожної з зацікавлених сторін щодо власного майбутнього внаслідок застосування дуальних форм набуття знань та вмінь;

- набули подальшого розвитку усвідомлення характеру взаємин між суб'єктами, які беруть участь у реалізації дуальних освітніх програм.

Побудовано концептуальну модель гармонізації економічних відносин в тріаді «замовник-надавач-отримувачі» освітніх послуг. Цей науковий підмурівок, своєю чергою, використано для економіко-правового впорядкування стосунків між фізичними та юридичними особами, що залежать від функціонування ЗВО або спроможні в той чи інший спосіб впливати на академічну діяльність заради отримання відповідних вигод;

- набули подальшого розвитку концепція реінжинірингу навчального процесу в закладах вищої освіти з використанням блочно-модульної технології. Вона надає можливість впорядкувати стратегії обрання абітурієнтами форм набуття фахових компетенцій та налагоджувати за кожною з них взаємовигідні економічні відносини між усіма суб'єктами, залученими до системи організаційних й дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти;

- набули подальшого розвитку методичні засади, способи та прийоми кількісного оцінювання економічних наслідків та переваг дуальних форм набуття фахових компетенцій. На відміну від пропозицій, що лунають з цього приводу, запропоновано інструментарій, який озброює стейкхолдерів розумінням можливостей свідомого вкладання ресурсів в збагачення інтелектуального капіталу: особистого, корпоративного, національного.

Практична цінність дисертації полягає у тому, що окремі теоретичні та методичні положення реалізувалися в механізмі застосування концепції дуального здобуття фахових компетенцій в вітчизняних закладах вищої освіти. Теоретичні положення, рекомендації і висновки, отримані за підсумками наукового дослідження, доведені до рівня практичних рекомендацій, які можуть бути використані ЗВО, їх бізнес-партнерами при створенні стратегічних альянсів у межах дуальних освітньо-професійних програм. Зокрема: Товариством з обмеженою відповідальністю ТОВ «СІ-Джоб Миколаїв» (довідка No 2315/S від 14.07.2023 р.), ТОВ «Марін Дизайн

Інжинірінг Миколаїв» (довідка No 1-2023 від 09.01.2023 р.), ТОВ «ХПК ТРЕЙД» (довідка No 075 від 07.08.2023 р.), ТОВ «УНІВЕРСАЛ ГРУП» (довідка No 003 від 08.08.2023 р.), ТОВ «ЮСТ ПРЕМІУМ» (довідка No 28 від 11.08.2023р.), а також органами управління Миколаївської міської територіальної громадою (довідка No0604/01-001 від 06.04.2023 р.).

Отже, дисертаційна робота Канаш Олесі Єгорівни містить достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, є достовірною та має практичне значення.

Оцінка структури та обсягу дисертації

Дисертаційна робота Канаш О.Є. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (181 позиція), 17 додатків, містить 24 таблиці та 36 рисунків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 249 сторінок, з яких 178 сторінок основного тексту.

У першому розділі розкрито теоретико-методичні передумови ужитку дуальних форм набуття фахових компетенції в умовах четвертої промислової революції; визначено економічний зміст дуальних форм здобуття фахових компетенцій у вищій школі.

Другий розділ присвячений оцінці перспектив подальшої розбудови системи вищої освіти на засадах дуальності; сформовано методичні підходи до імплементації дуальної форми здобування фахових компетенцій у вищій школі.

В третьому розділі визначено прикладні аспекти модернізації процесу застосування дуальних форм набуття фахових компетенцій у закладах вищої освіти, де розроблено дорожню карту імплементації дуальної форми навчання – плану дій, що визначає ціль та основні етапи, які треба пройти на шляху до неї; обґрунтовано концептуальну модель гармонізації економічних відносин в тріаді «замовник-надавач-отримувачі» освітніх послуг.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що дисертація здобувачки Канаши Олеси Єгорівни на тему «Економіко-організаційне забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти» є завершеною науковою працею, в якій чітко досягнута мета та завдання, які були поставлені для виконання цієї трудовітської роботи.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Наукові результати проведеного дослідження, які містяться в дисертаційній роботі – отримані автором особисто, про що свідчить про дотримання вимог академічної доброчесності. Водночас, із наукових праць, що були опубліковані у співавторстві з іншими вченими, використано тільки ідеї та положення, які становлять особистий внесок здобувачки, на що вказано у переліку наукових праць.

Результати дослідження здобувачки Канаши О.Є. у 32 публікаціях (23 – одноособові). Зокрема: у двох колективних монографіях, у 11 статтях (з яких, 10 – у наукових фахових виданнях, що перебувають у міжнародних наукометричних базах, одна з них – у закордонному журналі, який індексується в наукометричній базі Scopus); 19 – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій – 11,4 друк. арк., з яких 10,4 друк. арк. належать особисто автору.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Враховуючи позитивне оцінювання дисертації Канаши О.Є., варто звернути увагу на деякі моменти, які слугують підставою для дискусії:

1. Формуючи побудову продуктивних сил (стор.39), авторці доцільно було б звернути також на соціальну інфраструктуру, як один із факторів виробництва, безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили.

2. Розглядаючи “місце інтелектуального капіталу в будові людського капіталу” (стор.58), бажано було б розглянути не з точки зору формування команд та “фахової втрати”, а з властивостей інтелектуального капіталу (знань, здоров’я, якості життя, тощо).

3. Здійснюючи аналіз ознак дуальності в сьогоденному бутті українських закладів вищої освіти (стор.90-108), доцільно було б проаналізувати кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною формою набуття фахових компетенцій та виокремити основні проблеми пов’язані із впровадженням процесу дуальності на всіх етапах.

4. Запропонована дорожня карта імплементації дуальної форми навчання у закладах вищої освіти (стор.129-130) найбільше зосереджена на ролі ЗВО та підприємств, вважаємо, що зміст роботи значно посилено б відображення ролі органів державної влади або інституцій, наділених правом займатися популяризацією та підтримкою в запровадженні дуальної форми навчання.

5. Обґрунтовуючи модульну технологія реінжинірингу навчального процесу (стор.150-152), бажано було б розкрити важливість забезпечення цього процесу інформаційними системами (наприклад, Moodle), що значно підвищить результати використання технології.

6. Здійснюючи оцінку економічних наслідків застосування дуальних форм здобуття фахових компетенцій (стор.183-204), авторці слід було звернути увагу, також, на рівень безробіття в Україні у розрізі видів економічної діяльності, що дозволило більш обґрунтовано проаналізувати економічні передумови для підприємств та скорочення дефіциту відповідних кадрів.

Зазначені недоліки не зменшують науково-практичного значення роботи. Вивчення матеріалів дисертаційного дослідження свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до поставлених завдань.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження на тему «Економіко-організаційне забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти» представляє собою завершену самостійну наукову працю, в якій розкрито поглиблення й розвиток теоретичних положень, методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо економіко-організаційного забезпечення піднесення дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти як запоруки продукування й збереження актуальності інтелектуального капіталу та інноваційного розвитку бізнесів.

На підставі аналізу наукової новизни, теоретичного та практичного значення, достовірності отриманих висновків і рекомендацій, актуальності теми даного дисертаційного дослідження можна зробити висновок про його відповідність вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. No 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Канащ Олеся Єгорівна - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 - «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

Ірина КРАМАРЕНКО

Підпис засвідчує
Вчений секретар

Світлана УТКІНА

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ Імені адмірала Макарова м.Миколаїв 02066753	
Вх. №	34/534
" 27 "	12 / 2023 р.